

Nem tudjuk, ha a magyar tudomány új halottjára is várakozik-e az a szomorú sors, hogy egy izléstelen emlékbeszéd mértéktelen magasztalása és hamis siránkozása bucsuztassa el az akadémiától; de akár méressék rá még e szerencsétlenség, akár kerülje ki azt, mi kötelességünknek ismerjük e kiváló tudós, a magyar tudományos hírlapirodalom e szerencsétlen munkása, e boldogtalan ember emlékének néhány sort szentelni az *Athenaeum*-ban, melynek egyik legbuzgóbb barátja és munkatársa volt.

Sokat halljuk emlegetni mindenfelé, könyvekben és hírlapokban, a tudomány vértanuit. Mert sokan is vannak. Nem azok többé, kiket keserű harcban ver le és ejt el a győzelemre jutott butaság; nem azok, kiket láncokba szorít és börtönbe vet a tévelygés zsarnok érdeke; nem azok, kiket hazugságra, erkölcsi halálra, megsemmisülésre ítél az uralkodó babona. Nem ezek többé; hála sokat gyalázott korunk szellemének, mely az erkölcsi hatalom királyi pálcáját az igazság kezébe juttatta, honnan azt kicsavarni a világ bármelyik hatalmasának sem sikerülhet. És a tudomány vértanúinak szomorú serege ennek dacára nem fogy, hanem szaporodik. Azoké a vértanuké, kik a nagynak szolgálatában nem adják meg a kicsinynek azt, a mi az övé; kik az örök igazság nagy tételeinek kutatásában megfeledkeznek az élet kis szabályairól; kik a mindennapi lét gondjai ellen vezetendő harcra elfeledkeznek fölfegyverkezni és kínos vergődés közt esnek bizonyos martalékaul ádáz sorsuknak. E szerencsétlenek faja, mely Ezóp árokba bukott csillagvizsgálóján kezdődik, a dolog természeténél fogva aligha fog kiveszni valaha.

E vértanuk közé tartozott a múlt héten elhunyt Riedl Szende, ki az ész és szív minden fényes adományával megvala-
 áldva, egynek kivételével: az élet gyakorlati képessége hiányzott nála. Csak egy tekintetet kell magunk körül vetnünk az

élet zsongó mozgására, hogy lássuk, minő csillogó eredményekre vezet ez az egyetlen tehetség mind a többi nélkül, míg a többi mind együttvéve ez egyetlenegynek híján minő rettentő kevés az élet külső sikerére, a jóllétre és boldogságra. Egy szomorú igazság egy szomorú példájával van dolgunk, kinek nagy tehetségét és széles ismereteit mindenki tisztelte, jó szívét és kedélyének tisztaságát mindenki szerette; de mikor a lejtőre jutott, mely tövises úton vezette lefelé, sem maga, sem családja, sem barátai, sem tisztelői sem tehettek érte semmit.

Csak negyvenkét éves volt; de testileg, lelkileg megtörve már. Aránylag rövid pályáján nem hiányzott az elismerés. Még huszonöt éves korában neveztetett ki a prágai egyetemre a magyar nyelv tanárának. Itt írta az ötvenes években eredeti felfogással és új rendszerrel *Magyarische Grammatik*-ját, melynek igen nagy fontossága volt arra nézve, hogy az összehasonlító nyelvészetnek Európaszerte folyó nagy munkája nyelvünket is felölelje és pontokat nyerjen, melyeknél fogva ezt megragadhassa. 1861-ben a pesti államgymnáziumhoz neveztetett ki tanárrá és mint ilyen szerkesztette a *Kritikai lapok*-at, majd a *Kalauz* című komoly irányú folyóiratot és vezető részt vett Schwarcz Gyula fényesen indult *Új korszak*-ának vezetésében. Egyiket sem kísérte anyagi siker és a három vállalat bukása első megrendítője volt Riedl anyagi viszonyainak. Súlyosodó gondjaihoz lelke erőtelen volt és önmérsztő szórakozásokban keresve kereste a feledkezést. Utóbb az összehasonlító nyelvészet magántanárává lett a pesti egyetemen, majd a német nyelv és irodalom rendes tanárává. A magyar akadémia tagjává választotta és a helsingforsi finn tudós társaság is megküldte neki oklevelét. Mind nem használt már. Szenvedélyévé lett a sors által sujtott gyöngelkek szórakozása és a vig társaságban, melyet naponta fölkeresett, kínos volt hallgatni e nemes lélek és elme keserű élelődését önmaga fölött. Midőn ezek-

ből egyet régi barátja és mestere, Schleicher Agost, a kitűnő nyelvész fölött tartott emlékbeszédében tavaly az akadémiába vitt, mely szánakozást idézett elő. Akkor a lapok diszkrécióból nem adtak hangot neki; de ma, midőn már sirja fölött beszélünk, nincs okunk gátot szabni fájdalmas rokonszenvünk akármely nyilatkozatának. Kedélyét még mélyebben keserítette esztendőig tartó betegsége, mely betetőzte nyomorát. Csak munkakedve nem pihent. Mig szerencsétlen viszonyai arra kényszerítették, hogy fordító munkával töltse idejének jó részét, nem tudott benne pihenni a tudós. Utóbbi időkben főleg a nyelv természeti törvényeit kutatván, a diszimiláció törvényeinek fölismerésével arra a meggyőződésre jutott, hogy az ikes igeragozás természetellenes és elvetendő. Két értekezést tartott róla az akadémiában, több ellenfelet, mint barátot támasztva velők. Utolsó irodalmi munkáját, Magyarházi nyelvtani füzeteknek bírálatát, az *Athenaeum* számára írta.

Kimerült, meghalt, megnyugodott. Gyászoljuk benne a tudóst és barátot, ki nem csak könyveit, hanem, fájdalom, életének emlékét is okulásunkra hagyta.
